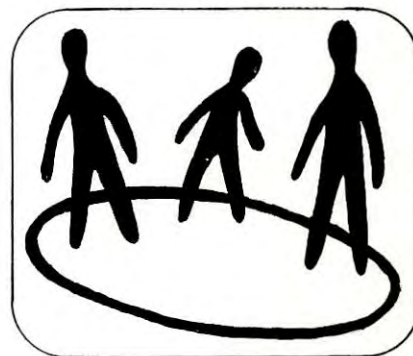

JOHAN GALTUNG

DET EUROPEISKE FELLESSKAPET
OG VERDENSSAMFUNNET

OKTOBER 1971
NR. 7

EEC informasjon

institutt for fredsforskning
postboks 5052 Oslo 3

DET EUROPEISKE FELLESSKAPET OG VERDENSSAMFUNNET

av

Johan Galtung
Institutt for fredsforskning, Oslo

1. artikkel: Fellesskapet som superstat

Innledning

For verdens øyne vokser det nå frem en ny superstat: det europeiske fellesskapet, EC. Verdens makttopp er i ferd med å få et fjerde hjørne som Willy Brandt uttrykker det (i US News and World Report, juni 1971):

"Jeg må av og til smile når jeg leser historiene om den nye trekanten i verden - Washington, Moskva og Peking. Jeg tror snarere det vil bli et kvadrat eller et rektangel, med Vest-Europa som fjerde hjørne - ihvertfall hvis vi ser frem til slutten av syttiårene .."

(men Brandt kunne i likhet med Nixon ha føyet til Japan - femkanten er et mer korrekt bilde).

Hvilke virkninger vil denne superstaten få på verdenssamfunnet? Vil den ta skrittet fra superstat til supermakt? Er den en faktor for fred og ufred? Det er disse spørsmål disse artiklene er et forsøk på å analysere.

Men først noen ord om metode. Det som kalles "fellesmarkedsdebatten" i de fire søkerland og i andre nordiske land er i det vesentlige en taps- og vinningsanalyse fra kortsiktig og nasjonalt synspunkt, med hovedvekt på økonomiske faktorer, og særlig da på gruppe- og distrikts-interesser innenfor landene. En slik debatt er uunnværlig, og det er mulig Evert Kumm (Dagens Nyheter, 16.9.71) har rett i at motstanden mot EC er best artikulert i Norge. Men i dette perspektiv vil helheten likevel lett tapes av syne. Man vil ikke se EC's mer globale virkninger, som før eller siden vil spille tilbake på søkerlandene som mulige medlemmer. Man ser heller ikke tydelig nok at søkerlandene diskuterer problemstillinger de Seks i noen grad har gjort seg ferdig med og har opparbeidet anseelig administrativ rutine for, og derved frigjort sin energi for framstøt langt utover den snevre ramme de offisielle forhandlinger skjer innenfor. Det er derfor ikke så meget å hente fra denne debatten i det livsnødvendige forsøk på å forstå hvor det hele fører hen.

Man kan så prøve å få innsikt ved å reflektere overflaten i ECs politikk. Sitater om langsiktige perspektiver (i likhet med det ovenstående) kan med letthet skaffes til veie; det viktigste er Roma-traktatens egen formulering: å legge fundamentet for en "stadig sterkere union mellom de europeiske folk", eller bane veien for et forent Europa som det heter i Haag-kommunikéet. Man kan også formidle det motsatte perspektiv, ved å legge journalistisk vekt på uenighet mellom land og personer i EC, på tysk-fransk rivaleri, m.m.. Vanskeligheten med det siste er imidlertid at uenighet er også tegn på at noe viktig foregår og på at strukturen er sterk nok til å tillate uenigheten å komme til uttrykk. Motstykket er enigheten i det maktløse Europa-rådet i Strasbourg - for eksempel om kammer-tonens definisjon.

Langt mer fruktbart enn et studium av deklarasjoner er en nøktern analyse av de strukturer som bygges opp, hvilke motstrukturer de sannsynligvis vil lede til og hvordan dette vil virke inn på en meget sårbar menneskehet i en sårbar verden. For den klassisk-liberale menneske- og samfunnsmodell vil dette være utilfredsstillende. Man vil nekte å tro at en bil kjører mot et stup med mindre sjåføren har erklært at dette er hans hensikt. I Norge eksisterer i visse kretser også en forestilling om at den fremtidige kjøreplan vil kunne endres vesentlig bare man er medpassasjer med 5% (3/61) medbestemmelsesrett i Ministerrådet. Debatt om ECs fremtid avvises derfor, dels med at fremtiden er hypotetisk, dels med henvisning til medbestemmelse. Dette er forståelig som politisk strategi fra tilhengers side, men hverken ærlig eller klokt. En utenriksledelse som vil tjene snarere enn å styre sitt folk kan ikke invitere en nasjon til å delta i et fellesskap uten å diskutere dets fremtid, særlig i forhold til omverdenen, i minst like nitid detalj som man lager bøker og brosjyrer om dets historikk og dets administrative nåtid. En nærliggende slutning er derfor at søkerlandenes regjeringer virkelig stiller seg positivt til de økonomiske, politiske og militære fremtidsvyer i Brussel - for de kan umulig være uvitende om dem. Det gjør det også sannsynlig at de som eventuelt vil delta i Ministerrådet, Kommisjonen og Forsamlingen fra søkerlandenes side i det vesentlige vil være mennesker som deler Fellesskapets syn på dets politikk overfor andre land i verden og vil konsentrere sin innflytelse om særinteresser og gruppeinteresser

innenfor Fellesskapet. Forhandlingene som har pågått i en eller annen form siden Englands første søknad 9. august 1961, kan derfor betraktes som en treningsprosess i å diskutere viktige detaljer og akseptere langt viktigere grunnprinsipper. Er det usannsynlig at den som aksepterer flest prinsipper vil få de beste detaljløsninger?

Fellesskapets indre utvikling.

Som et utgangspunkt i det livsviktige forsøket på å skue fremover, kan man ta Fellesskapets indre utvikling. Ingen kan unnlate å være imponert over den dyktighet som har preget oppbyggingen. Den kan best karakteriseres som skrittvis framrykking langs to fronter: saksområde (kull og stål, tollunion, harmonisering av utenrikspolitikk, m.m.) og omfang (land som omfattes av avtaleverket, spesielt da de med "first class membership", medlemslandene). Retningen har vært klar: utdyping og utvidelse. Det begynte med fransk-tysk samarbeid, ble raskt utvidet til de Seks gjennom Paris- og Roma-avtalene, er nå i ferd med å bli de Ti. Og hva annenklassens og tredjeklasses medlemskap angår: det begynte med de atten assosierte (Yaoundé I og II, den siste gjelder til 31.1.75) er nå blitt de 24, og avtaleverket spenner snart jorden rundt. Engelsk medlemskap vil kunne føre med seg tilknytning for 19 "engelske territorier", for det meste øyer, og assosiering for minst 20 samvelde-land - og gjennom handelsavtaler enda fler.

Langs den andre aksen: Kull og stålunionen i 1951, Fellesmarkedet og Euratom etablert gjennom Roma-traktatene 25. mars 1957, den viktige datoen 1.7.1967 da de tre ble slått sammen med ett råd, én kommisjon og én forsamling, 1.7.1968 da tollunionen ble gjennomført før tiden, osv.. Enkelte ganger er det gått for fort: suksessen med kull- og stålunionen var en medvirkende faktor da de store Europa-arkitekter lanserte det Europeiske forsvarsfellesskapet (EDC), signert av de Seks, men forkastet av den franske nasjonal-forsamling 31.8.1954.

Pragmatikk har preget utviklingsdynamikken. Man har startet med begrenset saksområde for å få til reell overnasjonal makt, og så øket saksmengde. Man har begynt med enighet mellom de sterkeste (Frankrike-Tyskland, til dels Italia) og knyttet til seg de svakere (til dels Be-Ne-Lux, i høy grad de Atten - de er blant verdens fattigste og mest avhengige stater, og i enda høyere grad de

"britiske" 19 og storparten av de 20. Etter å ha styrket seg på saksområder man kan gjennomføre godt og utvidet seg med de som er små nok, er man rede til å absorbere en gigant: England. I Englands kjølvann følger da tre mindre medlemskandidater. Stort sett synes tesen å være: utdyp når medlemsskapet er stabilisert, utvid når utdypingen er stabilisert; men for all del, gå ikke for raskt!

Men hva er siktepunktet for denne dyktig drevne dynamikken? Hva ligger langs endepunktene av disse to aksene?

Utdypingen.

Langs endepunktene av den ene ligger en "stadig sterkere union mellom de europeiske folk" - foreløbig med 1980 som et etappepunkt. Viktige skritt fremover vil bli tatt 1. januar 1975 hvor EC vil bli finansiert av inntektene fra den felles tollmur mot omverdenen (dog beholder medlemslandene 10% til administrasjon), og en overføring som ikke skal overstige 1% av medlemslandenes moms-inntekt. Enda viktigere er etappene forutsett i Werner-planen, hvor siktepunktet er helt klart: "Økonomisk og monetær union betyr at de viktigste beslutningene i økonomisk politikk vil bli tatt på Fellesskapets plan, og at den nødvendige makt derfor må overføres fra det nasjonale plan til Fellesskapsplanet" - dersom da den politiske vilje er til stede. En felles valuta ville være av de sterkeste symboler på ytre og indre enhet. I tillegg til dette kommer Davignon-planens formuleringer, i første omgang med sikte på harmonisering fram til felles posisjon i utenrikspolitikk. Kommunikeet fra München-møtet 19.11. 1970 nevner felles posisjon i viktige FN-avstemninger som ett eksempel. I denne forbindelse bør det nevnes at 90 av verdens land (med de sosialistiske land og en rekke u-land som unntak) har anerkjent EC diplomatisk - noe som sikkert vil føre til utvidelse av ECs informasjonskontorer til Fellesskapsambassader rundt i verden.

Men langt viktigere enn slike planer som vedtas og forkastes ifølge de politiske konjunkturer, er de strukturelle krefter som virker befordrende på fremveksten av en union. Fellesskapet er bygget på en nærmest marxistisk innsikt: begynn med den økonomiske struktur! (Werner-planen: "Økonomisk og monetær union virker som en katalysator for utviklingen av en politisk union som det i det lange løp ikke kan være foruten".) Fra de tallrike samarbeidsavtaler

og fusjoner på toppen i det økonomiske liv, vil det andre følge som en kjedereaksjon. Integrerte europeiske fagforeninger med evne og vilje til å føre felles forhandlinger og arrangere europeiske streiker, er en opplagt følge av at kapitalkreftene inngår i et så nært samarbeid. Listen over lobbyer som arbeider i Brüssel viser da også en meget rask vekst. Organisasjoner som vil motarbeide EC innenfra og har ressurser til å organisere seg effektivt blir også en integrerende del av Fellesskapet - med på å gi det politisk vitalitet. Til en viss grad vil EC styrkes av lojal motstand. Et forsøk på å kontrollere Kommisjonen gjennom en direkte valgt europeisk Forsamling ville således være et kjempeskritt henimot enhetlig statsdannelse.

Overfor omverdenen blir resultatet av alt dette en politisk aktør, en størrelse i stand til å formulere målsettinger og forfølge dem gjennom effektivt koordinerte handlinger - og på dette størrelsesnivået er superstat det rette ord. Innad i medlemslandene er bildet mer komplekst, noe mellom superstat og konfederasjon. Det betyr for eksempel ikke politisk integrasjon med ett statsoverhode, én regjering, én forsamling og ett apparat. Alle de nasjonale organer vil bestå, og etter Luxembourg-forliket 1965/66 har de også en form for de facto veto. Det britiske White paper fremhever dette og føyer til at ingen av de seks hittil har mistet sin nasjonale identitet, "som enhver turist vet". Og det er antakelig riktig at det en turist ser ikke berøres av integrasjonen.

Men de nasjonale institusjoners makt vil bli redusert fordi stadig flere saker i stadig større grad vil komme under ECs kompetanse, samtidig vil den generelle tendensen i retning av desentralisering hule ut nasjonalstatene nedenfra. EC opererer allerede idag med kart over Vest-Europa delt inn i administrative enheter og regioner, hvor navn som Frankrike og Tyskland ikke forekommer, men Hessen og Bayern, Bourgogne og Bretagne, Toscana og Lombardia. I en viss forstand er dette middelalderens, Karolingenes Europa, småkongedømmenes og fyrstestatenes Europa, gjenoppstått i en ny skikkelse med teknokrati på aristokratiets gamle plass. Hvis disse enhetene blir reelle økonomiske enheter sett fra Brüssel, vil "Fedrelandenes Europa" bli en episode på noen hundre år, og nærdemokrati på regionalplanet for detaljer vil bli en slags kompensasjon for fjerntekokratiet i alle viktige saker, innenfor og utenfor Fellesskapet.

Vil denne tyvende århundres versjon av et slags Karl den stores Europa også trenge Karl den store? Det synes urimelig å tro at EC vil slippe unna kravet til en toppfigur, bl.a. for å kunne ha en topp-person som kan føre forhandlinger på like fot med sine "opposite numbers" fra de andre fire hjørner i fem-kanten, USAs president, Sovjets og Kinas generalsekretær og/eller statsminister, Japans statsminister. Vil man lansere seg på det planet stilles det visse krav. Det kan gå på omgang mellom de nasjonale overhoder, men i lengden vil den makt som tilflyter presidenten i Rådet, Kommisjonen eller Forsamlingen (avhengig av hvor tyngdepunktet til slutt vil ligge) synes mer legitim ettersom unionen langsomt realiseres. Men dette skrittet er hverken nødvendig eller tilstrekkelig for å karakterisere EC som superstat; det er evnen til å handle samlet utad som er det viktigste kjennetegn i denne sammenheng.

Utvidelsen.

Mens det ikke er noen bestemt øvre grense for graden av integrasjon er det en grense for utvidelsen. Det er et fellesskap av europaiske stater (traktaten §237), og med det høye integrasjonsnivået som allerede er kommet i stand, er det klart at det bare kan komme på tale å ta opp stater som er homologe med de Seks, som har de samme institusjoner og organisasjoner i det alt vesentlige. Dette behøver ikke å begrunnes ideologisk, men rent praktisk: en ettpartistat og/eller en stat uten en sterk markedsøkonomisk sektor ville ikke kunne innpasses i maskineriet som er bygget opp; like lite som de Seks eller Ti landene kan innpasses som fulle medlemmer av CEV (Comecon).

Dette innskrenker i første omgang det potensielle medlemskap til de 22 vest-europaiske land. Når fem av disse bortfaller, Europas nøytrale kjerne (Finland-Sverige i nord, Østerrike-Sveits i sentrum og Jugoslavia i syd) er det av komplekse grunner som varierer fra land til land. Et felles element er at EC ikke kan sies å være nøytral i Øst-Vest-konflikten, noe som aksentueres ytterligere gjennom Davignon-planens samkjøring av utenrikspolitikken. Av de åtte som da står igjen, hvis vi forutsetter at EC utvides til de Ti, er det tre øyer: Island, Malta og Kypros. Alle tre ønsker avtaler, ingen ønsker fullt medlemskap, og med den politiske utvikling på alle øyene i det siste er det klart at grunnene ikke bare er økonomiske.

Bortsett fra de fire nåværende søkerlandene og de tre øyene, er det altså fire land til som kan sies å være potensielle fulle medlemsland; Tyrkia, Hellas, Spania og Portugal, regnet fra øst til vest i Syd-Europa. Assosieringsinstituttet i Traktatens §238 kan oppfattes som et slags venteværelse for europeiske land som av en eller annen grunn ikke fyller betingelsene selv om de aksepterer Fellesskapets politiske implikasjoner. Tyrkia har fullt medlemskap i sikte etter lang overgangsperiode, Hellas' assosiering er for tiden praktisk talt suspendert; Spania og Portugal har en svakere ordning (§113), men har uttrykt sterke ønsker om full tilknytning. For alle fire gjelder at økonomi og/eller politikk må bringes i samsvar med medlemslandene; de må få en "sterkere økonomi" og/eller mer demokratiske institusjoner - slik dette oppfattes i Fellesskapet.

Dette kan ta lang tid og kort tid. Gresk, spansk og portugisisk elite kan oppfatte medlemskap i EC som et gode som langt overskygger risikoen ved parlamentariske institusjoner og menneskerettigheter etter liberalistisk modell. Portugal kan også komme til å erkjenne at assosiering med langsiktig håp om medlemskap er en vinning vel verd tapet av en krig de allikevel er dømt til å tape (og som aldri har hindret dem i å være medlem av NATC). En hovedfaktor her er hvordan frigjøringsbevegelsene stiller seg. EC-land investerer i områder Portugal kontrollerer (Cabora Bassa). Men EC kan sikkert også tenkes å følge verdenstrenden og støtte frigjøringsbevegelsene i kampen mot kolonialisme til gjengjeld for neo-koloniale konsesjoner etter at kampen er vunnet. Hvor lang venteperiode for hver og en av disse fire mer tvilsomme kandidatland vil vare, er vanskelig å si. Men Frankrike var ledende medlem av de Seks under hele sin skitne krig i Algerie, så en konservativ gjetning er kanskje at i 1980 har de Fire enten fullt medlemskap i sikte eller har realisert det. Men for vårt resonnement er det tilstrekkelig å resonnere ut fra de Ti.

Superstatens ressurser.

I kommisjonen finnes det i dag et stort tabellverk hvor et Vest-Europa basert på de Ti blir sammenliknet systematisk med de andre økonomiske supermakter, USA, Sovjet og Japan. Langs de fleste dimensjoner ligger det utvidede EC over Sovjet eller over USA, i mange tilfeller over begge. Av de klassiske produksjonsfaktorer ligger de Ti på topp i befolkning, mellom USA og Sovjet i GNP, men langt under begge i areal. EC har meget små landreserver innenfor sitt eget område som kan tjene utviklingen gjennom investering.

det er derfor nærliggende å tro at kompensasjon for det lille areal (under 1/5 av USAs) vil finne sted gjennom fortsatt dominans av de assosierte land, og eventuelt gjennom tilegnelse av havbunnen. Det er derfor interessant å merke seg at en anvendelse av 1958 Genève-konvensjonens prinsipp om at "kontinentalsoklen" tilhører kyststaten i den grad den kan utnyttes, dog ikke lenger enn til midtlinjen. Hvis dette prinsippet følges ut i sin ytterste konsekvens, med full utnyttelse av de mange små øyer som er igjen som reminiserer av de vesteuropeiske lands koloniherrredømmer, vil meget store deler av havbunnen i f.eks. Atlanterhavet (praktisk talt alt hvis Portugal også blir medlem av EC), Det indiske hav, Sydishavet og Nordishavet tilhøre medlemsland i EC og dermed EC. (Se artikkel av Bengt Albons, Dagens Nyheter, 12.9.1971).

En slik utvikling ville ikke være EC fremmed. Genève-konvensjonen har gjort det mulig å gjøre Nordsjøen til en innsjø i EC-området dersom det blir utvidet. Det er vel umulig i dag å snslå hvor stor prosent av Vest-Europas behov for olje og gass som kan dekkes gjennom disse forekomstene. Times hevder (23.8.) at tilveksten i ECs oljeforbruk kan dekkes. Den forverring det vil medføre i de oljeeksporterende lands forhandlingsposisjon overfor EC-NATO-landene er klar; samtidig som implikasjonene for handlefrihet av mer aggressiv art også er klare.

Et annet trekk ved disse tallene er skipsflåten. Mens de Seks hadde en tonnasje av samme størrelsesorden som Japan og USA, vil de Ti ligge tre ganger over Japan og fire ganger over USA. Tilveksten kommer først og fremst fra Storbritannia (26 millioner tonn), der nest fra Norge (19 millioner tonn - ifølge 1969-data). Og mens flyselskapene i de Seks i 1969 sto for 34 milliarder passasjerkilometer - var tallet for de Ti 55 milliarder. Her ligger imidlertid USA langt over med 202 milliarder, og Sovjet er anslått til mellom 50 og 100 milliarder - noe som imidlertid først og fremst viser at EC er geografisk meget mindre.

Alle slike tall kan gi et godt uttrykk for hvilken ressursmakt EC vil ha til sin disposisjon i spillet fra verdens rektangel, eller pentagon, om de underliggende land. Mer vesentlig enn disse tall er imidlertid den strukturelle makt som er innebygget i EC. Et EC som består av de Ti vil ha et verdensomspennende nettverk av stater med annen- og tredjeklasses medlemskap til sin disposisjon som ingen

annen nasjon eller gruppering noen gang har hatt i verdenshistorien - slett ikke USA. EC har i dag 20% av verdenshandelen, og da er handelen innenfor EC ikke medregnet. Som nr. 2 kommer USA med 18,5%, mens Storbritannia ligger på 8,5%, tett etterfulgt av Japan med 8%. Et EC bestående av de Ti vil derfor beherske nesten 1/3 av den ytre verdenshandel. Denne prosenten vil sannsynligvis øke på grunn av handelsgigantens gjennomslagskraft i de tidligere avhengige territorier, spesielt da i de svakeste og minst utviklede av dem, hvor avhengigheten vil være størst.

Superstatens politiske profil.

Samtidig er altså gigantens politiske profil klar. Av de Seks er det fem tidligere kolonimakter, hvor det da for Tysklands vedkommende tenkes mer på Det tredje rikes kortvarige kolonisering av Øst-Europa enn på Keiser-Tysklands besittelser i Afrika, Asia og Oseania, og på Hitlers "Neuroipa"-visjon. Blant de Ti er det syv tidligere kolonimakter og skulle de fjorten bli en realitet ville alle europeiske land med besittelser utenfor Europa i dette århundre (inkludert det ottomanske imperium) være med - det er tilsammen ti. Og samtidig ville en annen konfigurasjon fylles: de Seks er alle NATO-medlemmer av de Ti er det bare Irland som ikke er medlem (fordi NATO-medlemskap ikke ville splitte de 26 counties i Syd-Irland fra de seks i Nord-Irland - Ulster - mens medlemskap i EC for Storbritannia og dermed for Ulster kunne bli en fullbyrdelse av splittingen). Med en utvidelse til de Fjorten ville Island være det eneste NATO-medlem utenfor EC - og på det tidspunkt er vel Island også forlenget ute av NATO.

En enorm ressurs-makt, en enorm strukturell makt, og et medlemskap som allerede idag er basert på de gamle frontlinjer, kolonitidens dominans av land og folk utenfor Europa og den kolde krigs kløyving av det europeiske kontinent lover ikke godt, men er heller intet bevis. Evne beviser ikke hensikt. Er det noe EC poengterer sterkt så er det at hensikten tvert imot er å utøve en fredelig innflytelse i verden. Spørsmålet er virkemidlene til denne superstaten, og de er stort sett gammel-liberale utad med en rekke keynesianske, planøkonomiske islett innad. "Fred" antas å være tilnærmet proposjonal med handelsvolumet mellom landene; "utvikling" å være en funksjon av i-lands investering av moderne produksjonsfaktorer i u-land. La oss derfor se mer detaljert på hvordan slike teser praktiseres av Fellesskapet.

2. artikkel: Fellesskapets virkninger på verdens regioner.

Skulle man oppsummere ECs virkning på verdenssamfunnet må man dele dette i minst seks deler, da EC har en meget differensiert politikk overfor forskjellige deler av verden.

Virkninger på ECs medlemsland

For det første, overfor ECs medlemsland vil virkningen være en integrasjon henimot en union så sterkt sammensveiset at indre krigføring mellom stater (f.eks. mellom Frankrike og Tyskland) antakelig vil bli umulig for overskuelig fremtid; ikke så mye på grunn av økt handelsvolum, som på grunn av likheten i bytteforholdet. I så henseende er EC en brilliant løsning på et vest-europeisk rivaleriproblem som har hatt gigantiske skadevirkninger over hele verden. Det som imidlertid ofte glemmes i denne sammenhengen er at de mekanismene som binder stater sammen slik at de vanskeligere kan føre krig mot hverandre, samtidig lett vil bli mekanismer som også gjør det vanskeligere for den enkelte stat radikalt å skifte styreform. Hvert enkelt medlemsland vil være bundet til totaliteten gjennom et så mektig spunnet nettverk av avtaler og institusjoner at dets mulighet for å endre seg selv på vesentlige punkter vil bli redusert drastisk. EC blir således en garanti mot en sosialistisk omforming, og dermed et instrument for hva mange sikkert vil oppfatte som "indre sikkerhet". Men det blir også et vern mot fascistiske tilbakefall for enkelte nåværende og potensielle medlemsland. Det blir et vem om status quo.

Virkningen på USA.

For det annet, i forholdet til USA betyr EC likestilling, et målrettet, koordinert økonomisk forsvar mot amerikansk gjennomtrenging av det europeiske markedet. Dette skjer i stor grad ved kryssinvestering, ved øking av ECs investeringer i USA snarere enn ved å forby amerikansk inntrengning - men gjensidig avhengighet kan være en vei til likeverd, like fullt som gjensidig uavhengighet, isolasjon. For USA, vant til å dominere, og for USAs kapitalister, vant til å kjøpe opp europeiske bedrifter istedet for å ta originale krafttak hjemme, er dette en ny situasjon. Ti prosent-barrieren er et trekk i denne økonomiske krigen; flere vil følge - men de vil begrenses av partenes felles interesser. Som den sterkt liberalistiske utenriks- og handelsminister i EC, Dahrendorf, påpekte i GATT (24.8.), skyldes USAs krise bl.a. overinvestering (og Vietnamkrigen!) i de

Seks, fra 1.9 milliarder dollar i 1958 til 10.2 i 1969 og antakelig hele 13 milliarder i 1970 - mens de Seks "bare" investerte 3.3 milliarder. USAs investering må ned, ECs opp!

Virkninger på resten av Vest-Europa.

For det tredje, forholdet til resten av Vest-Europa. Så langt fra å virke samlende i retning av et Unites States of (Western) Europe har EC hittil virket mer splittende enn noen annen faktor på lenge. Vest-Europas 22 land er i dag delt inn i grupperinger definert ved forholdet til EC: de Seks, de Fire søkerlandene, de seks EFTA-landene, Hellas-Tyrkia (§238), Spania-Portugal (som foreløpig bare kan håpe på handelsavtale etter §113) med Malta-Kypros i en mellomposisjon. Denne oppsplittingen er meget gunstig fra et EC synspunkt og gjenspeiles også i strategien overfor søkerlandene: gjennomgående tas én av gangen. Det synes helt klart at likeverd vil oppnås gjennom fullt medlemskap, men da på ECs premisser, på Romatraktatens grunn. Resultatet vil i første omgang bli et Vest-Europa med en superstat som kjerne og en periferi av mindre land splittet innbyrdes gjennom spesialavtaler med EC - ikke så ulikt latin-amerikanske lands tilknytning til USA.

Virkninger på Øst-Europa

For det fjerde; forholdet til Øst-Europa. Dette forholdet er av en langt mer alvorlig karakter, og nærmer seg nå noe som kan bli en konfrontasjon, om enn (foreløpig) bare økonomisk og politisk. Som kjent vil medlemsland fra 1. januar 1973 ikke lenger ha adgang til å slutte handelsavtaler med øst-landene separat, slike avtaler må sluttas av Kommisjonen. På den annen side har de øst-europeiske land ikke anerkjent EC diplomatisk, og grunnen til dette er vel nokså klar. Det har ikke vært EC fremmed å etablere et system østover i samsvar med ECs vanlige strategi, de Seks samlet på den ene side, som fører forhandlinger og slutter avtale med andre land separat på den annen side. En slik strategi kan umulig bli oppfattet i øst som annet enn en splittelsesstrategi, og spesielt da som en splittelsesstrategi som også virker innad i østlandene ved å appellere særlig sterkt til de krefter som er spesielt interessert i vest-europeiske konsumgoder og kapitalgoder, utover kjennskap til vest-europeisk teknologi som de kan kjøpe seg til for råvarer. For i tillegg til sine splittelsesforsøk praktiserer også EC i ekstrem grad vertikal arbeidsdeling østover: ferdigvarer mot råvarer, teknologi mot billig arbeidskraft

og investeringer mot kjøpekraftige markeder - under formelen "industrielt samarbeid", og med Tyskland som hovedpartner i en kolonial handelsstruktur.

Den helt opplagte motstrategi fra øst-landenes side er selvfølgelig en styrking av CEV langs dimensjoner som EC allerede har utviklet, og andre dimensjoner som vil være mer karakteristiske for sosialistiske land, og spesielt da for land dominert av en supermakt. Bare de helt uvanlige naive må på noe tidspunkt ha kunnet tro at ikke integreringen av de Seks og deres aggressive økonomiske politikk overfor øst ville føre til et integrasjonsskappløp mellom øst og vest etter omlag de samme dynamiske lover som rustningskappløpet. To års forhandlinger i Øst-Europa førte som kjent i juli til en "grand design" med et 15-20 års-perspektiv, og med slike klare konkrete tiltak som fullstendig enighet om at man skal prioritere en rask minking ned til null av industrialiseringskløften mellom CEV medlemsland; opprettelsen av sosialistiske internasjonale korporasjoner som kan forestå produksjon, salg, forskning i flere land samtidig på en måte som ikke vil skille seg utad sett særlig sterkt fra de vestlige multinasjonale korporasjoner; videreføring av felles planlegging for nøkkelindustrier og fellesprognoser for de viktigste utviklingstendenser for teknisk-økonomiske områder; konkrete tiltak for å oppnå fullstendig konvertibilitet innenfor området hvor rublen for tiden bare er en "unit of account"; felles forskning om forurensningsproblematikk, spesielt da forurensning fra biler, osv.. Viktig i dette bildet er de nye forestillingene om sosialistisk arbeidsdeling og forståelsen av at denne må være horisontal: den kan ikke være basert på at noen land er råvare- og landbruksvare-produserende og andre industrivare-produserende. Arbeidsdelingen må bestå i et samarbeid om fremstillingen av industriprodukter, én del lages her, en annen del der, osv..

Det er grunn til å anta at få følger utviklingen i de Seks med så stor interesse som Sovjet, og at den organisatoriske demonstrasjonseffekt fra Brüssel er sterk. Øst-Europa vil sikkert finne sine egne veier, men imitasjon av motparten er like uunngåelig i et integrasjonsskappløp som i et rustningskappløp. Og resultatet er klart: en fastfrysing av to gigantiske økonomiske blokk-dannelser i Europa, en økt integrering av de små øst-europeiske land med sovjetisk økonomi, med en liten buffersone av nøytrale land som heller vestover gjennom sine spesialavtaler med EC - bortsett da fra Finland og Jugoslavia som antakelig vil gjøre sitt beste for å opprettholde

ihvertfall en pretensjon av symmetri i tilknytningsforholdet. Sagt på en annen måte: selv om det er mulig at rustningskappløpet i Europa vil nå et platå og til og med bygges noe ned hva troppestasjonering angår (MBFR som imidlertid også kan sees på som en strukturrasjonalisering for å oppnå høyere militær produktivitet), vil vinningene ved dette muligens bli mer enn kompensert ved integrasjonskappløpet.

Faren ved dette fra et fredssynspunkt ligger på to plan.

For det første vil de små øst-europeiske land komme i en tvangsposisjon, klemt inne mellom to giganter, og manøvreringen for å prøve å finne et balansepunkt vil tappe dem for politisk og mental energi. Det er ikke umulig at det viktigste Sovjet har lært av EC er at store land kan ha større innflytelse over små gjennom egalitet, likeverd, enn gjennom dominans, og at det er derfor det er klare signaler i de siste CEV-planene om at hvert medlem har en suveren rett til å bestemme selv på hvilken måte og hvor langt dets deltagelse skal gå. (På papiret synes det således som om suvereniteten i Øst for den enkelte nasjonalstat snart vil kunne bli større enn i Vest.) Men ettersom Vest i overskuelig framtid vil ha langt mer av de gode befolkningen i Øst ønsker enn Øst kan fremskaffe selv, vil denne likevekten ikke være stabil. Vest vil lokke land og grupper i Øst over evne, og det vil oppstå situasjoner som enten vil kunne lede til et nytt Tsjekkoslovakia eller til økt gjensidig isolasjon - en stadig pendling.

For det annet medfører blokkdannelsen en koordinering av Vests politikk overfor Øst og Østs politikk overfor Vest som vil gjøre det umulig for de mer selvstendige land i begge leirer å stake ut nye veier. Hele systemet vil bli mer rigid, og det synes overveiende sannsynlig at blokkdannelsen vil virke mot nyskaping og til fordel for de mer konservative krefter i Moskva og Brüssel. Naturligvis vil det bli sluttet avtaler mellom de økonomiske blokker, og naturligvis vil det komme et all-europeisk apparat på toppen - men dette apparatet vil bli meget svakt i forhold til det man hadde kunnet få om all-europeisk samarbeid hadde vært basert på de Gaulle's "Fedrelandenes Europa", på 30 selvstendige enheter snarere enn på to giganter og en buffersone. Europeiske land har ikke tilstrekkelige økonomiske, politiske og menneskelige ressurser til å bygge ut sterke integrerende institusjoner både på det sub-regionale og på det all-europeiske regionale plan. Hvis ett av disse nivåene blir sterkt, blir det andre svakt. Og det er helt klart hvilken vei utviklingen nå går;

sterke sub-regionale institusjoner med en svak overbygging, mens freds-siktepunktet skulle tilsi akkurat det motsatte.

Et eksempel kan virke klargjørende her. Det beste forslag til konkret all-europeisk samarbeid hittil er kanskje forslaget til all-europeisk elektrisk samkjøring som ECE har arbeidet med i mange år. Med forholdsvis små omkostninger til kabler og omformere kan en dra nytte av den fordel som ligger i at forbrukstoppene i Vest- og Øst-Europa har en tidsforskjell på opptil fire timer på grunn av den geografiske avstanden øst-vest. Den økonomiske verdien av dette tiltaket er kalkulert til \$ 6 milliarder pr. år, altså hele 75% av en total øst-vest handel på ca. \$ 8 milliarder. Ifølge ECE er det motstanden fra England og Nederland som har gjort dette fredsbyggende tiltaket umulig, og den felles faktor synes å være Shell og dets frykt for konkurranse på grunn av termoelektriske anleggs avhengighet av olje. Hvis dette nå er en "vital interesse" for grupper i ett eller flere medlemsland i EC er det lite sannsynlig at de vil bli overtalt, og mer sannsynlig at slike land innenfor EC kan gjøre sine negative synspunkter enda sterkere gjeldende fordi den felles politiske vilje allikevel er sterkere på det sub-regionale enn på det regionale plan. Det største felles mål medlemslandene kan gå sammen om i forholdet øst-over vil derfor bli lite, og bli bestemt av de mest konservative.

Virkninger på u-landene.

For det femte: forholdet til u-landene. Dette forholdet er komplekst, noe som best reflekteres ved at EC selv har tre forskjellige ordninger med u-land: assosierings-avtalene (fjerde del av Roma-traktaten; Yaoundé I og Yaoundé II), de løsere assosierings-avtalene, og handelsavtalene som i prinsippet skal kunne omfatte alle land. I denne forbindelse er det imidlertid nødvendig å gå inn på forskjellen mellom disse tre tilknytningsformene. Det er totalvirkningen av systemet selv på verdensstrukturen som er av interesse.

Og denne kan oppsummeres i én setning: virkningen av EC (uansett hva hensikten måtte være) er å opprettholde og til dels forsterke en økonomisk verdensstruktur som er 1. splittende på de avhengige og fattige land, samlende for de autonome og rike land, 2. basert på en sterkt vertikal arbeidsdeling (Colonna-planen), hvor, ferdigvarer, ekspertise og kapitalgoder byttes med råvarer, billig ufaglært arbeidskraft og markeder (dette gjelder også i stor grad forholdet til Øst-Europa), og 3. sterkt elite-orientert. At EC er

splittende ligger først og fremst i den sterke tendensen til å ha forskjellige typer avtaler med forskjellige land og grupper av land og til å forhandle med dem enkeltvis, eller i begrensede grupper.

EC opererer her under et dobbelt system: På den ene side er det tendensen til en trang til å opprette selektive preferanseavtaler, spesielt med de sterkest assosierte land og for å sikre råvaretilgangen. Men denne tendensen svekkes noe av de EC-inspirerte reglene fra UNCTAD om et generelt preferansesystem (GPS) for 91 u-land fra 1.7.1971, med spesiell sikte på i-lands import av halv-fabrikata og ferdigvarer. Dette virker som en konsesjon til u-landene, men som Le Monde påpeker, er ikke dette varer genuint fabrikkert i u-land, men produsert av multinasjonale selskap som drar fordel av billig arbeidskraft og billig transport av råvarer (Le Monde Weekly, 15. - 21.4). Det er videre sant at Yaoundé II virker mindre splittende på de 18 assosierte land enn Yaoundé I gjorde og at skillet mellom første og annen klasses medlemskap i EC er gjort noe mindre markant ved å opprette institusjoner for de $18 + 6 = 24$. Men en samling av ECs klienter (bl.a. for å forenkle administrasjonen av dem) vil bare i enda sterkere grad understreke splittelsen mellom dem og andre u-land, en tendens som da vil bli enda tydeligere om det skulle lykkes England å bringe hele 39, for det meste meget små, områder inn i bildet. EC er direkte i strid med FNs forsøk på å gi alle land i verden samme type medlemskap, uten klasse-forskjell og på å støtte de svake i verdenssamfunnet i sitt forsøk på å stå samlet.

Eva den vertikale arbeidsdeling angår, er det klart at tariff-barrierene er her av forholdsvis uvesentlig betydning i forhold til alle andre barrierer som stiller seg hindrende i veien. Da Dahrendorf presenterte EC for et indisk publikum i New Delhi i mars i år, var det ut fra en sterkt gammel-liberalistisk oppskrift: India kan løse sitt økonomiske utviklingsproblem, ikke ved å importere mindre, men ved å eksportere mer - og dette "mer" var bomull og jute, ikke f.eks. de høyt raffinerte indiske ferdigvarer på tekstilområdet. Det er vanskelig på dette punkt å sortere fra hverandre de motstandsfaktorer i EC-land som ligger på kapitalsiden, på fagforenings- og arbeidstakersiden generelt, eller på det mer nasjonale plan i form av tradisjonelt vest-europeisk overlegenhetskompleks.

Den sannsynlige utvikling er at EC-landene i stigende grad vil være villig til å importere halvfabrikata og ferdigvarer fra u-land og øst-land, men under tre betingelser. For det første, at det særlig er slike varer som EC-landene selv fabrikerte i den første periode

av sin industrialisering (altså nettopp tekstilvarer, og jern i ulike bearbeidingsgrader) slik at produksjonsfaktorene i Vest-Europa kan frigis for mer kapitalintensiv produksjon med stadig høyere bearbeidelsesnivå. For det annet, at produksjonen skjer innenfor joint ventures og multinasjonale selskap, slik at EC ihvertfall i noen grad selger til seg selv. For det tredje, at EC kan opprettholde eksport til en u-lands-elite og en øst-lands befolkning med stadig høyere absorbasjonsevne for høyt bearbeidete varer. Forutsetningen for en slik politikk er imidlertid at u-landene er villig til å følge samme utviklingslinje som EC-landene har gått gjennom, til å følge i deres fotspor så og si, og dette er nettopp avhengighetens hovedstruktur. Ved å tvinge u-landene inn i samme utviklingsbane ved et raffinert utviklet avtaleverk, oppnår man ikke bare å stimulere en etterspørselsstruktur i u-landene som det vil finnes tilbud til i i-landene og meget ofte i form av avlegs teknologi. Man kan også oppnå at den industri som har den høyeste forurensningskomponent etterhvert kan flyttes fra i-land til u-land. Dessverre må det her føyes til at den plan som den nederlandske økonomen Jan Tinbergen har fremlagt for en optimal lokalisering av industri i verdens-samfunnet er helt i overensstemmelse med dette perspektivet, og derfor høyst sannsynlig vil kunne bli retningsdannende for ECs verdens-økonomiske politikk. Dermed blir u-landenes avhengighetsforhold permanent, og verden som helhet blir fattigere fordi man reduserer sjansen til at dagens u-land staker ut helt nye veier for utvikling som også vi kan lære av.

Generelt kan det nok hevdes at det er vanskelig å finne noe i ECs handelspolitikk overfor u-landene og øst-landene som er vesensforskjellig fra den form for økonomisk politikk som alltid har preget forholdet mellom uavhengige og avhengige land, enten de kalles kolonimakter og koloniland eller ikke. Det er f.eks. intet eller lite som tyder på at politikken overfor de assosierte land har berørt annet enn en forholdsvis liten elite i disse landene, nå som før, noe som da står i sterk motsetning til det som f.eks. har skjedd i Folkerepublikken China, på Cuba, eller i Tanzania - uten derfor nødvendigvis å glorifisere disse landene. Det som imidlertid synes sikkert er at noen av de fattigste land i verden på denne måten bygges inn i et avhengighetskompleks som vi gjøre det stadig vanskeligere for dem å føre en uavhengig og fundamentalt forskjellig økonomisk politikk - og det er vel neppe for mye å si at nettopp dette er en av hensiktene. Guinéa ville da heller ikke være med, Maghreb-landene har holdt seg utenfor, og bare to av de 18 har prøvd noe i retning

av nasjonaliseringstiltak. Og et land som India, det største i denne gruppa, er tydelig skeptisk.

I denne forbindelse bør det nevnes at den eneste gruppering i verden som har prøvd å tale med én stemme i forholdet til EC er Latin-Amerika. En av de tre innvendingene ovenfor faller da bort: EC kan her kanskje ikke sies å drive splittelsespolitikk innenfor blokker av u-land. Men den vertikale arbeidsdeling er fortsatt like tydelig og det samme gjelder det sterkt elite-orienterte i avtalene - noe som ikke betyr at det ikke bygges veier og skoler, men at eliten bestemmer for hvem og hvorfor og hvordan dette skal gjøres.

Virkningene på resten av verden.

For det sjette har man da forholdet mellom EC og resten av verden; Japan og China og de "hvite" samveldelandene. Hva de siste angår, vil de vel få sine særavtaler, en del av dem inngår som en del av det avtalenettverk som de britiske forhandlere foreløpig har fått i stand.

Forholdet til Japan og China er preget av den store uklarhet som råder i verden generelt om disse to makters plassering i det fremtidige bildet. At de hører med til makttoppen er det ingen tvil om, men på hvilken side? Forfatteren har i en del år forfektet den tese at de til syvende og sist ville ende opp på samme side, som et fornuftsekteskap mellom et Japan med en teknologi uten noe budskap og et China med et budskap uten teknologi. Men hva som enn skjer, er det klart at Japan gjennomgår en minst like dramatisk frigjøringsprosess fra USA som den EC-landene har gått igjennom, og at resultatet vil bli av samme art: en horisontal form for gjensidighet i stedet for noe underordningsforhold. Til sammen vil EC, USA og Japan beherske nesten 2/3 av verdenshandelen, et perspektiv som OECD er fullt klar over. Det er derfor nesten sikkert at OECD vil utvikle seg til et triumvirat mellom disse tre gigantene, med sine klassiske nedslagsfelt i henholdsvis Latin-Amerika, Afrika og Sydøst-Asia. For å få til dette må EC prøve å stoppe Japans seierrike økonomiske offensiv i Europa (akkurat som Nixon prøver å stoppe den med en 10%-barriere og eventuelt tekstilkvoter), og eventuelt ved å foreta en mer bevisst inndeling av den fattige verden i interessesfærer slik som antydnet ovenfor. Man vil da være tilbake til mellomkrigstiden økonomiske verdensstruktur, bare med den forskjell at de ikke-europeiske aktører har vokst voldsomt og at de vest-europeiske for å kompensere for dette har sluttet seg sammen. Dette er da det

motsatte av en fredsstruktur, det er en dominansstruktur med mer eller mindre regulert konkurranse på toppen.

Forholdet til China er uavklart, og det virker som om alle de store nå inngår i et kappløp om å komme først til Peking, spesielt om å komme før en koordinering setter skranker for den enkeltes frihet til å etablere gunstige forbindelser. USAs China-politikk er derfor motstykket til den øst-politikk Brandt fører på vegne av EC; avspenning, etterfulgt av vertikal handel etter klassisk liberalt mønster. Chinas positive holdning til EC er kortsiktig og synes å være diktert av en naturlig blindhet som følge av overfokusering på den dobbelte fiende, den "imperialistiske-revisjonistiske allianse mellom USA og Sovjet" - sett fra Peking. Hvor lang tid det vil ta før Peking endrer signaler i forhold til EC er vanskelig å si, men det vil neppe vare lenge.

Et totalbilde.

Dette er da et forsøk på i grove riss å antyde et totalbilde av hvordan EC innpasses i verdensstrukturen. En ny gigant er kommet til, forskjellig fra sine komponenter. Den er en harmonisering og integrering av deltakerlandenes regjeringer og eliter, i noen grad også av deres folk; den er et økonomisk forsvar overfor USA som på enkelte måter kunne tjene som et mønster for hvordan u-landene og øst-Europa bør forsvare seg overfor EC selv; den virker sterkt splittende på et Vest-Europa som vel aldri kan sies å ha funnet sin form etter at Wienerkongress-systemet gikk i oppløsning og vel heller ikke vil finne det på lenge; den er en økonomisk front i forholdet til øst-Europa med mindre man skulle være villig til å foreta en radikal heving av handelssamkvemet mellom øst og vest, og noe som er enda langt viktigere, praktisere langt mer import av ferdigvarer fra øst enn man har gjort hittil; den er en fortsettelse av økonomisk dominanspolitikk overfor u-land med andre midler, og den er et forsøk på å skape en form for paritet med Japan og eventuelt med China. Kort sagt: den er en ny faktor som vil gjøre verdens maktpyramide flatere på toppen og erstatte det sovjetisk-amerikanske condominium med en firkant eller femkant av likeverdige rivaler. Men skillet mellom fattige og rike, avhengige og uavhengige, svake og sterke vil ikke bare opprettholdes, men forsterkes, og kløften gjennom Europa vil fryses fast. For EC er et instrument for eliten i verdens elite-land, for en fred som tjener dem, men er en ufred for storparten av verdens folk.

3. artikkel: Motreaksjoner mot Fellesskapet.

En så voldsom vekstprosess som det europeiske Fellesskapet har gått gjennom vil i første omgang virke som en bølge som brer seg fra sentrum ut til verdens periferi, og som alle prøver å innrette seg etter. Men intet er evig. USA har allerede kulminert, og det vil også EC. For i annen omgang kommer motreaksjonen mot EC, og den er allerede i ferd med å sette inn. Dens kraftigste tegn hittil er USA med sine mottiltak og den østeuropeiske integrasjonen i CEV, som det neppe er urealistisk å se som Sovjets alternativ til en fortsatt intervensjonspolitik overfor øst-europeiske stater som viser spesielt sterk interesse for tilbudet fra vest, enten denne interessen kan sies å være provosert fra vest eller ikke. I en viss forstand kan også intervensjonen i Tsjekkoslovakia sees i dette perspektiv; dikttert av angst for den økonomiske offensiv fra vest, særlig da fra forbundsrepublikken. Men det vil komme flere mottiltak. En gigant blir aldri elsket, unntatt muligens i oppbyggingsperioden.

Motreaksjoner innenfor EC.

Vil befolkningen innenfor EC selv reagere, vil den iverksette mottiltak utover enkelte demonstrasjoner av interessegrupper i Brüssel, kuer i landbruksministernes konferanserom, m.m.? Så lenge EC er i vekst, er det lite trolig at så vil skje; i det øyeblikk veksten stopper opp kan meget bli annerledes. Alliansen mellom byråkrati, kapital og fagforeninger har såpass like artikuleringer i medlemslandene (det kan bli mer problematisk hvis det skal foretas en utvidelse av de Ti til de Fjorten) at enhetlig, sentralisert modell vil få sterk gjennomslagskraft. Europeiske fagforeninger vil kunne virke utliknende på levestandardsforskjeller mellom medlemslandene og kunne øke arbeidstakernes andel av veksten som fra 1958 til 1969 var 80% i bruttoproduktet, 70% i landbruksproduksjonen, 95% i industriproduksjonen, 90% i energikonsum, 435% i den interne handel og 80% i kjøpekraften - i gjennomsnitt for de Seks. Dette høres imponerende ut, men var bare 4.8% pr. år i økonomisk vekst, mot 5.3% i de fem årene før de Seks underskrev Roma-traktaten. Og for OECD land utenfor de Seks var veksten 5.1%. Det ligger imidlertid over England, noe som spilte stor rolle i den engelske debatt.

Men til grunn for dette instituerte konfliktløsningsapparatet ligger det en dyp harmoni i forholdet mellom stat, kapital og fagforbund: den felles, om enn kortsiktige, interesse i å opprettholde en neo-kolonial struktur overfor u-landene. Det er meget vanskelig

å tro at den vest-europeiske arbeiderklasse skal godta den marxistiske tese om solidaritet mellom arbeidere i alle kapitalistisk dominerte land, i kampen mot den felles fiende, kapitalen. Nederlandske, franske og engelske arbeidere har vernet om sine lands imperier. Interessesmessig, levestandardsmessig og i livsstil overhodet, er det så klart at den vest-europeiske arbeiderklasse står den vest-europeiske overklasse langt nærmere enn den står det virkelige verdensproletariat - periferien i verdens periferi, majoriteten av verdens befolkninger som lever på landsbygda i fattige avhengige land. Derfor finner man da også den sterkeste støtte for EC i de partier i de Seks som representerer den moderne industri, fra kapitalkreftene til arbeidstakerne ettersom de har mest å tjene på dette forholdet (i Norge er dette ekstremt tydelig i samarbeidet mellom Høyre og Arbeiderpartiet). Motstanden finner man i partier som representerer primærnæringene, i den del av arbeiderklassen som har et mer internasjonalt perspektiv og er mer bevisstgjort, hos kosmopolitiske intellektuelle og enkelte andre.

Den virkelige kampen mot EC slik det nå er vil derfor etter all sannsynlighet i første omgang komme utenfra. La oss prøve å antyde hvilke former den vil ta.

Motreaksjoner i USA og Japan.

I forholdet til USA og Japan vil EC stabilisere seg, eventuelt med en mindre tariff- og kvotekrig som forholdsvis raskt vil nå et platå. De felles interesser i å opprettholde den kapitalistiske verdensdominans, og avtalenettverket gjennom OECD, GATT og enkelte FN-institusjoner vil virke sterkt regulerende på en mulig handelskrig.

Motreaksjoner i Øst-statene.

Forholdet til Øst-statene er avhengig av at Øst-landene greier å bygge opp en forholdsvis harmonisk fungerende integrasjonsordning raskere enn Vest-Europa greier å etablere sitt nettverk av vertikale økonomiske avtaler slik som antydnet foran, og eksemplifisert ved Renault, Fiat og Krupp. Etter all sannsynlighet vil dette lykkes for Sovjet, og den dypt rigide struktur innenfor det enkelte Øst-land, innenfor de to økonomiske blokkene og mellom dem, vil dermed fryses fast som en følge av ECs politikk. En reell sjanse til

en all-europeisk ordning som fra fredsteoretisk synspunkt ville være langt bedre, er dermed tapt, ihvertfall for en lang tid fremover. Som tidligere nevnt, vil strukturen bli ustabil, det vil være en kombinasjon av ikke-krig og ikke-fred, og med sterke fristelser.

Motreaksjonen i Vest-Europa.

Spesielt utsatt vil landene i buffersonen i midten være. I et slikt kraftfelt er det en naturlig reaksjon for de små å søke ly hos den store de føler seg mest knyttet til, men det er selvfølgelig også en annen strategi som er mulig. Man kunne tenke seg at de Fem tradisjonelle nøytrale land fra nord til syd i midt-Europa sluttet seg tettere sammen og prøvde å etablere både et økonomisk forsvar mot EC og en langt mer progressiv politikk overfor landene i øst og landene i syd enn EC har vært i stand til å praktisere med sin gammel-liberalisme. En slik politikk ville ha som hovedpillarer et systematisk forsøk på å samle, snarere enn å splitte, og en langt mer horisontal handelsstruktur, en utveksling av ferdigvarer mot ferdigvarer etter en likeverdig og omhyggelig planlegging. ECs konservatisme kunne bli disse landenes fordel, selv om en slik balansepolitikk ville kunne føre både til indre og ytre splid. Det er unødvendig å si at et samlet Norden bak en slik linje ville styrke den enormt - og vanskeligheten har her vært Danmark-Norge, ikke Finland- Sovjet.

Så langt fra å legge et grunnlag for fred i Europa, er altså tesen at EC vil føre til økt ustabilitet etter en forbigående avspenningsperiode preget av Moskva, Warszawa, Berlin- (og muligens Praha-) overenskomster - som alle kan betraktes som en del av en sterkt forsinket opprydning etter annen verdenskrig. Ustabiliteten vil virke oppmuntrende på de krefter som ser militær styrke som svar på "problemer" og på de krefter som vil opprettholde militær produksjon av hensyn til profitt, full sysselsetting, eksport og som vern om indre sikkerhet i medlemsland og klientland (den tyske debatt om Notstandsgesetze er meget illustrerende på dette punkt).

Motreaksjonen i u-landene.

Men det er den annen frontlinje, overfor u-landene som virker mest kritisk, fordi det virker som om EC-landene intet har lært av sin koloniale fortid. De avhengighetsforhold de skaper med alle sine avtaler, hvor European Development Fund inntar en sentral posisjon som instrument, kan bare føre til motreaksjoner, kanskje først i 1980-årene, kanskje lenge før. Og her er det to fronter som kan

skimtes allerede.

Den første går mellom de nye u-lands-eliter og de Seks. Elitene vil kreve en likeverdighet i de bestemmende organer og i byttehandelen som de Seks ikke vil være villig til å gi dem - og resultatet vil bli brudd, selv om de Seks har gardert seg ved å konsentrere seg forsiktig om servile og svake klient-land. Elitene vil også være under press fra andre u-land, selv om det vil ta tid for linjen Beograd (1961) -Cairo (1964) -Lusaka (1970) fører frem til en sterk organisasjon for u-land. Men før eller siden vil den komme.

Den andre og mer alvorlige for EC går mellom elite og masse i u-landene selv. For storparten av befolkningen vil disse elitene ikke skille seg særlig meget fra de koloniale eliter, og deres avtaler med EC vil være nærmest identiske med det koloniale avhengighetsforhold. Kommisjonen og regjeringene i de Seks vil være forblindet av sine gode hensikter og avvise forsøkene på å se mer realistisk på alle disse handels- og hjelpetiltak som kverulanteri, misforståelser eller oppvigleri; f.eks. inspirert fra øst eller fra landet østenfor øst. De vil beskytte seg mot adekvat selvforståelse før det blir for sent.

Derimot er det to ting de vil forstå: nasjonaliseringstrusler overfor investeringer og fysiske trusler overfor hvite. Ettersom hele EC-politikken overfor u-landene med søvngjengeraktig sikkerhet vil bringe frem nettopp disse to, og vel også bør bringe dem frem hvis det ikke finnes noen annen måte å skape reell uavhengighet på, er det vanskelig å lukke øynene for at EC kan få sitt Vietnam - for eksempel i slutten av syttiårene eller begynnelsen av åttiårene, og for eksempel i det sydlige Afrika hvor begge typer krefter er sterkest. Den sterke økonomiske identifikasjon med egen eiendom og den rase-messige og kulturelle identifikasjon med den hvite minoritet gjør det praktisk talt utenkelig at militær intervensjon ikke vil finne sted dersom det skulle komme til en virkelig effektiv indre krig. Det vil ikke bli en FN-intervensjon - USA, Sovjet og China vil alle være imot av forskjellige grunner. EC må selv klare de konflikter som vil oppstå langs randen av hele deres enorme system av klientstater.

Vil EC få et "militært ansikt"?

Dermed foreligger en rekke angrepspunkter for selve hovedproblemet: vil denne superstat ikke bare føre til ufred, men også bli en supermakt? Og tesen er at EC innen utgangen av syttiårene, antakelig lenge før, vil få et "militært ansikt", med en kjernefysisk komponent.

Det militære Vest-Europa vil selvsagt ikke ligge under det administrative apparat EC for tiden har, men antakelig bli et separat organ, innenfor rammen av NATC. Tesen hviler på følgende fem reson-
nementer.

For det første er den en naturlig følge av selve integrasjonen. Den kjedereaksjon som integrasjonen på den økonomiske topp har satt i gang kan ikke i lengden unngå å nå frem til de militære apparater i medlemslandene. Det skal sies at den hittil ikke har ført til for eksempel våpenstandardisering i nevneverdig grad, men det er antakelig fordi uavhengighetsbestrebelsene i forhold til USA og oppbyggingen av uavhengige våpenmarkeder for de større europeiske NATO-medlemmene har vært preget av innbyrdes konkurranse snarere enn av koordinering. England og Frankrike er således konkurrenter som våpenleverandører til tredje land, og lager dermed våpensystemer som ikke er gjensidig substituerende. Men på lengre sikt er det liten grunn til å tro at de fordeler som kan oppnås ved sammenslutning og avtaler mellom konserner ikke også skulle gjelde rustningsindustrien, og virke fristende på EC-landene. Og det er liten grunn til å tro at ikke militære skulle søke sammen når alle andre gjør det.

For det annet tilsier hele den økonomiske og politiske bestrebelsen for likestilling med USA -og med Sovjet! - et militært uttrykk for likeverdighet. Den logiske form dette kan få, er en ombygging av NATC til et partnership mellom USA og en ny EDC, en European Defense Community. Det klassiske NATC basert på et hierarki med USA på toppen som "den frie verdens leder", så et mellomskikt med tidligere stormakter (England, Tyskland, delvis Frankrike) og i ned-
erste lag resten, svarer ikke til syttiårenes realiteter. Vest-Europa har enorm økonomisk styrke, det er koordinert; Vest-Europas nederlag i kolonikrigene er av gammel dato mens USAs nederlag overfor Vietnam er ferskt, og USA er betydelig svekket økonomisk. USAs krav om mer likelig deling av utgifter møtes med europeiske krav om likhet i makt. Men en likestilling tilsier europeisk militær integrasjon, ellers er den meningsløs. Jo mer ECs medlemsland faller sammen med NATCs europeiske medlemsland, desto sterkere vil tesen stå, desto mer uforbikommelig vil den bli; og dette er selvsagt en del av det Sverige tar avstand fra. Denne utviklingen har forøvrig allerede foregått gjennom en lang periode - og den geografiske nærhet mellom NATCs og ECs hovedkvarterer virker selvsagt befremmende.

For det tredje vil en amerikansk styrkereduksjon i Europa, enten det skjer av økonomiske grunner eller som en følge av SALT- og

MBFR-forhandlingene føre til krav om kompensatoriske tiltak. Disse kan ikke ta form av økte Vest-europeiske styrker uten å svekke en eventuell avtale; men de kan (muligens) ta form av økt koordinering. Vest-Europas ledere vil akseptere de Gaulles argumentasjon om minkende amerikansk forpliktelse og føle at den som vil spille med - og mot! de to supermakter må selv være en supermakt og ikke bare økonomisk. Den som vil delta i Brandts topp-rektangel må følge spillereglene.

For det fjerde kommer da resonnementet foran: EC vil ved sin politikk selv skape de konflikter det trenger for at militær oppbygging vil virke rasjonell på mange, og vil bli hjulpet av Sovjet som vil fortsette sin provokatoriske stormaktspolitikk. Hva u-landene angår, er det vanskelig ikke å se Simonstown-avtalen i dette perspektiv og britenes sterkeste forhandlingskort har nok vært deres militære styrke og opplegg for mikro-forsvar verden rundt snarere enn deres noe sviktende økonomi.

For det femte er militær integrasjon med en kjernefysisk komponent teknisk mulig. Geografisk nærhet er én faktor. Mer vesentlig er slikt som et mulig anglo-fransk samarbeid om kjernefysiske våpen, produksjon av annen- og tredjegenasjons våpen på grunnlag av det engelsk-nederlandsk-tyske sentrifugesamarbeidet (i Hengelo, i Nederland, like over den tyske grensen) som nylig ble erklært å være en teknisk suksess. (International Herald Tribune;). Det er et meget langt politisk skritt fra mulighetene for å separere uran langt billigere enn ved den gammeldagse diffusjonsmetoden til å opprette en European Nuclear Force. Dette skrittet vil derfor bare tas i en krisesituasjon. Men alle vanskelighetene med å få IARA-avtalene til å ha gjennomslagskraft overfor Euratom-systemet for kontroll av fredelig anvendelse av atomenergi og de tyske forbehold mot å ratifisere ikke-spredningsavtalen, virker ikke tillitvekkende. Vestunionens kontroll av Forbundsrepublikken ifølge Paris-avtalen vil også etter en eventuell utvidelse bli en intern avtale i EC. Dessuten gikk Heath ifor inn for en europeisk kjernefysisk styrke, Labours George-Brown støtter den i sine memoarer, og britenes atomdrevne undervannsbåter med 16 A3 Polaris hver sammen med franskmennenes 36 Mirage IV med atombomber ville være en meget god markering av supermaktstatus (se Chalfont i New Statesman, 16.4.71).

Forhistorien: European Defense Community.

Og endelig: Her er det en forhistorie: muligheten for en separat vest-europeisk styrke må sees i sammenheng med den sterke debatten som fant sted i Vest-Europa i 1953/54 om EDC, om en European Defense Community. Problemstillingen var den gang en annen: å finne en ramme for den tyske remilitarisering. Skulle amerikanske våpen gå direkte til Tyskland gjennom NATO, eller via "europeisk" kontroll, spesielt da fransk? Adenauer argumenterte i 1953 sterkt for nødvendigheten av en overnasjonal vest-europeisk ramme, ut fra europeiske idealer, ut fra forestillinger om internasjonalisme som en høyere organisasjonsform, ut fra en angst for at USA ville begynne å betrakte Europa som en periferi og naturligvis ut fra et sikkerhetssynspunkt, stillingen er farlig (sagt etter Stalins død, da alt tydet på avspenning). Som kjent gikk det nesten: de Seks regjeringer underskrev og de Fem parlamenter ratifiserte - men ikke Frankrike, selv om planen 31.8.1954 bare ble avvist med 319 mot 264 stemmer (kommunister og gaullister var mot, på velkjente og ulike premisser). Jules Nohx advarte da som nå mot faren for et økt rustningskappløp fordi øst ville føle seg mer truet, mens Eisenhower hadde erklært meget tydelig at USA ikke hadde noen innvendinger, men så fram til samarbeid mellom US og EDC-styrker (16.4.54).

Problemstillingen er nå en annen, men alle argumentene høres allerede rundt i Europa. Edward Heath (INT, 18.-19.9.1971) fremhever i Zürich i forbindelse med 25 års-jubileet for Churchills Zürich-tale (var det nødvendig å feire denne innledningen av den kolde krig så markant hvis det er virkelig fred med øst man nå ønsker?):

"Det er uungåelig at fremskritt henimot en felles utenrikspolitikk vil bli ledsaget av økt samarbeid om forsvar. Dette er en plikt, noe Europa skylder sin posisjon og verdighet. Enn videre, det er en oppgave ytre begivenheter tvinger på oss, og den tid vi har til disposisjon er kortere enn vi kanskje tror".

Det britiske White paper har mange referanser til sikkerhet og militærpolitikk. Heath kan komme til å spille Adenauers rolle, Nixon Eisenhowers - en blue-print eksisterer, mønsteret ligger klar. Og de fleste av dem som kjempet for EDC er ennå aktive.

Konklusjon

Intet av dette er noe bevis for realiteter eller hensikter i retning av en integrert vest-europeisk styrke. Men i mosaikken ligger alle bitene til rette - det mangler bare en siste begivenhet som kan gi bildet liv. Et vesentlig punkt, et hovedpunkt, er derfor at hele

denne situasjonen skapt av EC er selv-oppfyllende på dette punkt, at den vil i seg selv kunne produsere den type begivenheter som stimulerer fremveksten av et vest-europeisk sterkt integrert svarssamarbeid.

Om fremtiden er det spesielt vanskelig å spå, sier Storm-P. Men det kan være mer eller mindre vanskelig. At forsøk på å gjøre andre land i øst eller syd teknisk og økonomisk avhengige av et sterkt Vest-Europa, fører til konflikt og hverken til fred eller utvikling, det burde man nå vite. At slike forsøk rasjonaliseres og meget ofte er alvorlig ment og tiltalende formulert, det burde man nå kunne gjennomskue. Med andre ord, at det program EC prøver å forfølge i sin verdenspolitikk er en vei til ufred snarere enn til fred er ingen dristig spådom. Men derav følger det ikke at ikke EC kan snu om i tide, legge om kursen, foretrekke gjensidig uavhengighet for forsøkene på å dominere andre, og gjensidig reell likestilling (ikke bare formell papirlikestilling mellom regjeringsdelegasjoner) for forsøkene på å dominere. Det kan skje, men det vil bare skje hvis EC møter besluttsom og kraftig motstand, fra sin egen midte, fra søkerland, fra USA, fra øst, fra syd. Men mulighetene for, og strategiene for, en slik motstand ligger utenfor rammen av disse artikler. Disse artikler må, dessverre, ende med følgende svar på de spørsmål som ble stilt: ja, det er overveiende sannsynlig at EC blir en supermakt, ikke bare en superstat - fordi det er overveiende riktig å se EC som et instrument for ufred snarere enn for fred. Derfor er det også sannsynlig at medbestemmelse i EC kan bli delaktighet - og dermed medskyldighet.

Tidligere utkommet i denne serien:

Nr. 1

Helge Hveem

Det europeiske fellesskapet og u-landene

Oktober 1970

Nr. 2

Torstein Eckhoff

Styreformen i fellesskapet

November 1970

(Utsolgt)

Nr. 3

Arne Næss

Hvorfor vi bør stå utenfor EEC

November 1970

(Utsolgt)

Nr. 4

Knut Frydenlund: Nasjonalstatens dilemma

Carl A. Fleischer: Fellesmarkedet og trivselen

Arne Næss: Internasjonalisme uten superstat

Desember 1970

Nr. 5

Tord Høivik, Ottar Hellevik og Nils Petter Gleditsch

Norske meninger om EEC

Januar 1971

Nr. 6

Sverre Lodgaard

Davignon-rapporten og EEC-integrasjonen

Mars 1971

Heftene i serien EEC-informasjon står for forfatterens egen regning og er ikke uttrykk for Institutt for fredsforskningens syn.

Heftene kan fåes mot betaling av kr. 2,- pr. hefte, enkeltvis eller som abonnement på hele serien. Foreløbig er planlagt minst 10 nummer.

Skriftlig henvendelse:

EEC-Informasjon

Institutt for fredsforskning

Boks 5052

Oslo 3.